Festivalul și Concursul Internațional „George Enescu”– ÎNALTĂ ȚINUTĂ ARTISTICĂ

(Costin Popa – 13 septembrie 2005)

SERI DE NEUITAT ÎN COMPANIA ARTIȘTILOR RUȘI

Sankt Petersburgul și-a trimis ambasadorii la București: celebrul Teatru de balet „Eifman” și faimoasa Orchestră Simfonică „Kirov" dirijată de însuși mentorul și șeful ei, Valery Gergiev. Programarea la concurență (de ce oare?) a pus la grea încercare publicul iubitor de artă, care în nici un caz nu-și poate împărți preferințele așa cum, se pare, au dorit organizatorii.

Că Boris Eifman are geniu este axiomatic. A imagina mișcări totalmente atipice poate fi ceva relativ banal (deși modul inovativ în care o face, ca diversitate plastică, este extraordinar), dar a folosi tehnica de balet clasic înseamnă a revoluționa totul în dans. Şi în cel tradițional, și în cel modern. Da, Eifman are geniu și genială mi se pare maniera în care plămădește expresii corporale pornind de la o asemenea îmbinare de stiluri. Nimic nu este previzibil, caligrafia mișcării ghidate după anume legi este sfidată apriori.

Cele două programe, **Giselle rouge** și **Don Giovanni** și **Molière**, susținute pe colaje muzicale fără multă legătură cu partiturile sugerate (doar uvertura operei mozartiene...), au revelat în plus o pronunțată teatralitate (câteodată se aud chiar vocile balerinilor). Dans total, dans absolut. Chapeau bas, monsieur Eifman! Deși programul festivalului nu specifică distribuțiile celor două spectacole, să-i numesc totuși pe câțiva dintre „soliștii principali”: Maria Abașova, Vera Arbuzova, Elena Kuzmina, Natalia Povorozniuk, Albert Galicianin, Yuri Ananyan, Alexei Turko, Yuri Smekalov...

Valery Gergiev, direttore/conductor
Photo: Clive Barda

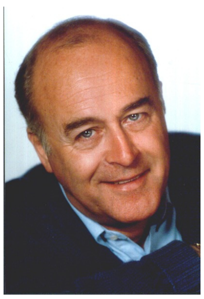
Reputatul dirijor Valery Gergiev (foto), a cărui intrare pe afișele occidentale a fost intens mediatizată și care primește în continuare onorurile presei și publicului, și-a confirmat apetența, apropierea de repertoriul rus, pe care l-a inclus prioritar în opțiunile sale pentru București. Între ele, ca reverență adusă compozitorului omagiat în festival, **Suita nr.1 în Do major, op.9**. Așadar, Enescu alături de Ceaikovski, Musorgski, Rimski-Korsakov, Prokofiev (**Concertul pentru vioară și orchestră în sol minor, op.63**, cu Alexandru Tomescu – solist).

Ceaikovski – Gergiev, un regal. Construcția **Simfoniilor a V-a, op.64 în mi minor** și **a VI-a, op. 74 în si minor „Patetica”** a fost fondată pe tempi largi, pe expuneri generos dimensionate și retorică elocventă. Există în concepția maestrului rus un calm al descrierilor, sub care mocnește clocotul. Se simte tensiunea interioară iar desenul melodic este redat cu o profunzime, o pondere, o greutate a expunerii care, personal, îmi amintesc lectura de aceeași extracție ideatică a lui Carlo Maria Giulini în memorabila tălmăcire a **Simfoniei a IV-a** de Brahms la pupitrul Orchestrei Academiei Santa Cecilia din Roma. Era pe la sfârșitul anilor '70, în sala Ateneului Român. Gergiev

conferă generoasă respirație romanticelor teme ceaikovskiene (**Finale – Adagio lamentuoso** din Patetica), fondându-se pe masivitatea în cânt a pachetului de viori și pe omogenitatea corzilor grave. Sunt virtuți prin care sunetul capătă tente sumbre, funebre în debutul Andante sau dureroase, introvertite rețineri în **Andante cantabile – Moderato con anima**, din **„a V-a”**. Marile dezlănțuiri, tipicele izbucniri sunt dimensionate covârșitor, apăsător. O formidabilă partidă de alămuri despică spațiul acustic (**Adagio – Allegro non troppo din Patetica**). Scânteiere, nervozitate, trepidație, vehemență în partea a III-a **Allegro molto vivace** din aceeași simfonie, smulg intempestiv aplauzele publicului. (Parcă nici glasurile reprobatoare la o asemenea impietate nu au mai fost atât de consistente. Efectiv, performanța orchestranților, a șefului lor, a cucerit asistența).

Purtând amprenta seriozității ansamblurilor rusești, Orchestra Simfonică „Kirov” mi-a apărut ca o formație de rar întâlnită soliditate dar la care mâna lui Valery Gergiev – economică însă subtil condusă – a adus o dorită maleabilizare a tonurilor.

Doi poeți, doi vrăjitori...

...ai cuvântului și sunetului, **bas-baritonul José van Dam** (foto) și pianistul Maciej Pikulski, au creat extazul în sala Ateneului Român. Vraja s-a produs de la prima atingere a clapelor, de la primul vers... **Im wunderschönen Monat Mai...** din ciclul de lieduri **Dichterliebe** de Schumann și nu s-a rupt până la finele programului... tipărit.

Catifeaua timbrală a vocii lui van Dam este canavaua pe care artistul brodează cu minuție, căutând traseele cele mai directe către inima celui ce ascultă, conducând firul frazei muzicale prin meandrele celor mai mici inflexiuni, printre clar-obscururi misterioase (ciclul **Fêtes galantes** de Debussy), șoapte și învăluiri, umbre și iluminări.

Mare artă! Trăirea picurată în sunet! Poezia și pictura îngemănate! Da, José van Dam desenează sonor, cu rafinament și, iată, visarea cuprinde spațiul. Expresia este fluidă (**Im Rhein, im heiligen Strome**), plină de moliciuni ce incantează atmosfera (**Hör'sch das Liedchen klingen, Am leuchtenden Sommermorgen**), cu tristețe apăsătoare, amară (**Ich hab'im Traum geweinet**) sau înlăcrimată durere (**Die alten, bösen Lieder**). Cât de evocator, pierdut în amintiri rostește maestrul... **O, Dulcinée! (Chanson romanesque** din ciclul **Don Quichotte a Dulcinée** de Ravel)... în timp ce murmurul (pianississimo) **Sur ton sein mon coeur dors** din **Extase** de Duparc smulge spontan aplauze la topirea lui în eter, aplauze începute atât de... pianissimo încât parcă nu voiau să rupă vălul fermecat ce cuprinsese asistența.

Așadar Schumann, Debussy, Duparc, Ravel dar și Enescu, pe care José van Dam a dorit să-l omagieze interpretând – într-o viziune personală – două lieduri din **Sept chansons de Clément Marot (Estrenne a Anne și Present de couleur blanche)**, o tălmăcire care invită la reflecție. Cred că pentru a aprecia pe de-a-ntregul gândul artistului asupra sensurilor **acestei** melodici enesciene, potrivit ar fi să dispunem de redarea întregului ciclu. Sunt convins că dilatarea tempilor este perfect integrată într-o tratare care nu se poate să nu cucerească.

A doua minune a serii a venit de la pianistul polonez Maciej Pikulski, un maestru al tușeului de perfectă transparență, al sensibilității extreme. Sunetele pianului au plutit dantelat, filigranat, comentariul a fost discret dar totuși atât de prezent și omogenizat cu velurul și culorile vocii lui van Dam.

Extazul părea nesfârșit... dar... au venit bisurile... am ieșit din vrajă întrucât bas-baritonul belgian a dorit să ne reamintească faptul că este în primul rând interpret de operă, aflat către finele unei prodigioase cariere (să nu uităm că pentru noi și nu numai, el este primul Oedipe pe CD). N-am scris aceste rânduri doar pentru că ariile alese (**Lakmé** și... **Bărbierul din Sevilla**) aveau să-i pună în evidență actuala stare a glasului (de fapt simțită pe alocuri pe parcursul recitalului dar lăsată în planuri minore de măiestria artei sale) ci pentru faptul că factura lor diferită de întregul serii ne-a smuls nemilos din vrajă. Cum se poate revanșa José van Dam? Numai revenind cu acompaniatorul său, în ambianța sacră a Ateneului Român, pentru un nou recital de lieduri.

Bucuria cântului...

...ne-a inundat vineri și sâmbătă **by midnight**, la concertele formației engleze King's Consort, un ansamblu deloc cunoscut la noi dar a cărui prezență va rămâne multă vreme în memoria celor ce au reascultat – cu acest prilej – integrala **Suitelor pentru orchestră** și a **Concertelor brandenburgice** de Johann Sebastian Bach.

Există în atitudinea și în prestația acestor minunați instrumentiști o nedisimulată pasiune de a comunica arta pe care o fac, mesajul pe care îl gândesc, manifestată printr-o molipsitoare bucurie de a cânta. Există ceva nonconformist în comportamentul lor care ne impresionează plăcut și ne dezbară de orice prejudecăți încă de la intrarea în scenă, aparent dezordonată, cu șeful de orchestră undeva, printre ei. Sunt ai noștri și noi suntem ai lor. Cred că numai o anume rigoare convențională i-a făcut, îndrăznesc să afirm, să nu coboare de pe podium printre noi. Dar oare exprimă gestica, mimica dirijorului Robert King altceva decât o bucurie aproape copilărească de a cânta?

King's Consort, formație în care instrumentele originale sunt prezente cu sunetul lor parfumat de epocă, concepe muzica lui Bach pornind de la perfecțiunea ritmică, de la tempii antrenanți și până la cizelările, finisajele cele mai pretențioase ale unor ipotetici bijutieri. Poate formația engleză nu-și construiește un ton propriu anume, precum colegii academicieni (St. Martin-in-the-Fields), dar atmosfera barocă este prezentă în toate detaliile sale rafinate, cu sensibilitatea și transparența specifice. Şi mai e un aspect, deloc neglijabil. Luați individual, componenții formației sunt, toți, instrumentiști de valoare. Mă gândesc în primul rând la extraordinarul clavecinist care în solo-ul său din cel de-al cincilea **Concert brandenburgic (Re major, BWV 1050)** a demonstrat o virtuozitate ieșită din comun. Dar oboiul, flautul, fagotul? Un spectator italian de lângă mine a şoptit: **Indimenticabile!** (De neuitat!). Am dat uşor din cap, aprobându-l. Așa este!

Puterile lui Zubin Mehta

Prieten constant al României, al festivalurilor enesciene, celebrul Zubin Mehta s-a aflat de această dată la pupitrul Orchestrei Filarmonice din Israel, pentru două concerte cu programe Mozart – Mahler și Enescu – Bruckner.

Pentru **Simfonia nr.41 în Do major „Jupiter" KV 551** de Mozart, Mehta rezervă o atitudine plină de – aș numi-o – gravitate elegantă (părțile a doua, **Andante cantabile** și a treia, **Minuetto**), plină de transparență. Se simte un echilibraj perfect în orchestră, fapt care avea să fie confirmat în monumentalul opus mahlerian ce a urmat imediat. A fost prilejul ca maestrul de origine indiană să probeze o dată în plus că este unul din marii arhitecți ai corelării, evidențierii atente, de mare substanță a planurilor sonore, un demers pe care îl realizează cu maximă elocvență. Partidele de instrumente (remarcabilă omogenitatea pe pachete) își expun temele cu extremă limpezime, îngemănate clar, fără mixări, pagină de pagină. Acest stil în configurarea lecturii partiturii este unul din solidele atu-uri ale lui Mehta, ale artei sale, pus exemplar în evidență de Israel Philharmonic Orchestra, concentrată, docilă, în formă. Temperament exploziv, dirijorul străpunge decis și sever eterul în ritmul de marș al primei părți (**Allegro energico ma non troppo**), construiește grandios (**Scherzo**) și demonstrează că se simte confortabil în mijlocul marilor mase instrumentale (s-a cântat în formula cu 16 viori prime) pe care le conduce fără economie de energie, dinamic, adânc implicat (în tot ce a făcut și îndeosebi în partea a IV-a, **Finale**, fără a uita larga respirație, largul expozeu al corzilor din secțiunea secundă, **Andante moderato**). **Simfonia nr.6 în la minor** ne-a înfățișat cu asprime universul imaginat de Gustav Mahler (să nu uităm că lucrarea poartă mențiunea **„Tragica"**), fără edulcorări, drastic.

Seara a doua a adus întâlnirea cu **Poemul simfonic „Vox maris" op.11** de George Enescu în interpretarea mult așteptată a unui binom celebru orchestră – dirijor. Practic, Mehta a oferit – să afirm – o primă apropiere ideatică, de începere a forajului profund în adâncimile scriiturii. Sunt convins că maestrul este în plin proces de cristalizare a viziunii asupra lucrării, de descoperire a tuturor secretelor și de definitivare a concepției – indubitabil, personale – de la altitudinea autorității sale artistice. Sunt de asemenea convins că va menține opusul enescian în repertoriul propriu.

În pofida unei partide de Streich mai reținute decât în prima seară, Filarmonica din Israel a primit impulsurile de beethoveniană forță ale dirijorului în **Simfonia a IX-a în re minor, op.125** și a cântat din ce în ce mai dedicat către explozivul final **Presto**. Corul Radio (pregătit de Dan Mihai Goia) a fost, ca întotdeauna, la înălțime pe întreg parcursul serii Enescu – Beethoven. Nu am fost foarte sedus de prestația vocal – solistică: basul Sorin Coliban (destul de neglijent și chiar nesigur în emisie), tenorul Marius Brenciu (cu unele sunete dure aparente și în **Vox maris**), soprana Roxana Briban (timbru fermecător încărcat de inestimabile carate ce domină de la prima notă, dar ale cărei sunete acute nu au plutit). Alto a fost experimentata Aura Twarowska.

Finalul **Simfoniei a IX-a** ne-a confruntat din nou cu problema sonorizării din Sala Mare a Palatului. Am remarcat, după seara inaugurală a festivalului, îmbunătățirea calității acustice a audiției. A venit însă partea solistică a opusului beethovenian pentru ca totul să se răstoarne: vocile au fost amplificate suplimentar față de orchestră iar echilibrul, și așa precar, s-a deteriorat (un vetust concept de sonorizare care se mai întâlnea prin anii '50 – '60 pe la unele case de discuri, dar la care s-a renunțat tocmai din cauza ieșirii din atmosfera naturală a unei săli de concert sau

spectacol). În plus, cineva de la pupitrul de control s-a gândit să ridice volumul chiar în timpul solo-ului de tenor **Froh, froh**... Inadmisibil!

S-a încheiat concursul

Competiția ce poartă numele lui George Enescu și-a desemnat laureații.

La Secțiunea Pian, **Premiul I** și **Premiul special** pentru interpretarea unei sonate de George Enescu au fost decernate **Irinei Zahharenkova** (Estonia). **Evgeny Izotov** (Rusia) a obținut **Premiul al II-lea** iar **Aimo Pagin** (Franța), **Premiul al III-lea**.

La Secțiunea Vioară, **Premiul I – Valeriy Sokolov** (Ucraina), **Premiul II - Antal Szalai** (Ungaria) și **Premiul III - Cosmin Bănică** (România). **Valeriy Sokolov** a fost și câștigătorul Premiului Special al Fundației „Remember Enescu" iar **Dragoş Mihail Mânza** a obținut Premiul Special „Ion Voicu".

La Secțiunea Compoziție, câștigători au fost **Diana Rotaru** (România) și **David Filip Hefti** (Elveția) – pentru lucrările simfonice **Music Boxes**, respectiv **Concertul pentru vioară și orchestră**. De asemenea, au mai primit lauri **Mariana Ungureanu** (Rep. Moldova) și **Kim Young-Guk** (Coreea) – pentru lucrările camerale **Trio pentru vioară, alto și violoncel**, respectiv **Surround 7**.

I-am ascultat pe Valery Sokolov și Irina Zahharenkova în concertul de gală, primul reluând **Concertul op.61 în Re major pentru vioară și orchestră** de Beethoven, iar cea de-a doua interpretând **Concertul nr.1 op.11 în mi minor pentru pian și orchestră de Chopin** și, la cererea publicului, **Pavana** de George Enescu.

A acompaniat Orchestra Simfonică a Filarmonicii «Moldova» din Iași dirijată de Alexandru Lăscae, care a oferit auditoriului și piesa **Islands** de Olivier Waespi, compozitorul elvețian distins cu Marele Premiu la ediția 2003 a concursului.

Festivalul Internațional «George Enescu» este în plină desfășurare în București și în țară.